

MÜEYYED-ZÂDE. MLTAYYAD-ZÂDA (1456—1516), 'ABD AL-RAHMÂN HÂTIMİ ÇE-LEB! Bayezid II. ve Selim I. devirlerinde yaşamış bir türk il&n- ve devlet adamıdır. Safer 860 (kânun II. 1456) 'ta Amasya'da doğdu. Babası şehrin ileri gelen ailelerinden DiVrikli-zâde Şemseddin Mü-eyyed Çelebî 'nin oğlu Alâeddin Ali Çelebi idi ki, aile bundan sonra Müeyyedzâde lakabı ile tanındı. Büyük dedesi ise, kadı Bürhâneddin'in hürmet gösterdiği âlim ve mutasavvıf şeyh Yâr-Ali b. Zeyneddin Siyavuş b. Evren Divrikî 'dır. Bir kısım XVI. asır kaynakları, İdris Bitlisi 'nin bu -hususdaki bir kaydına atfen, onun nesep silsilesinin şeyh Abû Ishâk Kâzarüni 'ye ulaşmakta olduğunu bildirmekte ve anne tarafından kendi dedesi olduğunu kaydeden Âşık Çelebî ise, ayrıca bu ailenin aslen „acemden" geldiğini ve ecdâdından bu şeyhe gelinceye kadar, her birinin ilim ve a-meide şöhret kazanmış kimseler bulunduğunu ilâve eylemektedir (krş. Âşık Çelebî, *Tezkire*, Üniversite kütüp., T. nr. 2406, var. 321; Kınalı-zâde Hasan Çelebî, *Tezkire*, husûsî kütüp.; Beyânî, *Tezkire*, Üniversite kütüp., nr. T 2568, var. 26). Mamafih Hüseyin Hüsâmeddin {*Amasya tarihi*, III, 144) 'e göre, „Yârî-i Şî-râzî" nâmı ile dahi tanınan Şeyh Yâr-Ali Çelebî Müeyyed-zâdelerin cediti olup, Abû İshEk Kâzarüni 'nin dâmâdı idi. Bu devirde Amasya'da inşa edilen Yakut Paşa zaviyesi (810= 1407/1408), ilk olarak, Yâr-Ali Çelebî 'ye tevcih olunmuş ve bu zaviye şeyhliği bundan sonra, sırası ile, onun oğlu Şemseddin Mü-eyyed Çelebî (ölm. 851=1447)'ye, sonra torunu Alâeddin Ali Çelebî 'ye geçmiş idi ki, Abdurrahman Çelebî 'nin doğduğu sırada, kendisi bu vazifede bulunuyordu. Daha sonra ise, 858 (1454) tarihinden itibaren, Amasya valiliğine gönderilen şehzade Bayezid (Bayezid II.)'in nişancısı

olmuş idi (865=1461). Babasının bu suretle idarî hayata ve şehzadeye intisabı Müeyyed-zâde 'nin de daha ilk gençlik çağında şehzade Bayezid 'in muhitine girmesine sebep ve âmil oldu. Müeyyed-zâde babasından ve o zaman mühim bir ilim ve kültür merkezi olan Amasya 'nin belli-başh ilim adamlarından iyi bir tahsil gördükten sonra ('Ali, *Kunh al-ahbâr*, Üniversite kütüp., var. 164), şehzadenin musahip ve nedimleri arasına katıldı. Fazlı ve kemâli şehzade Bayezid 'i onun ile daha sıkı ve samimî ülfete sevk-etmiştir (*Şakâ'ik tercümesi*, I, 308 >.—Abdurrahman Çelebî'nin şâir Mihrî Hatun ile gönül macerası da bu zamana rastlasa gerektir [bk.

MÜEYYEDmad.

MİHRÎ HATUN.]. Bu sırada Sivas kadısı Halîmî Lutfullah Çelebî 'nin me'raûriyetten azil ve 3 ay kadar Tokat 'ta hapsedilmesinden (879=1474) müteessiren, kendisine garezkârlık eden ve şehzade Bayezid'in etrafını alarak, onu içkiye ve sefahate alıştıran kimseleri ve bilhassa bunların başında Müey-yed-zâde'yi, arapça bir kasîde ile, pâdişâha şikâyet etmesi ve bunu bir müddet sonra, istanbul'da bizzat Fâtih'e takdim eylemesi, vezirlerden Hamza Bey-zâde Mustafa Paşa başkanlığında bir tahkikat hey'etinin Amasya 'ya gönderilmesini mucip ve bunun neticesinde de Abdurrahman Çelebî'nin mes'ûliyetini tesbit eden bir hukm-i şerîf sâdır oldu. Pâdişâhın şehzade lalası Fenârî-zâde Ahmed Bey 'e gönderdiği

ve başta *Şakaik* müellifi olmak üzere, hemen bütün kaynakların müttefikan bir hased ve kıskançlık eseri gibi gösterdikle-leri bu şikâyet üzerine isdâr olunan bu hükümde, Müeyyed-oğlu 'nun, Has Mahmud (Kınalı-zâde 'de : Hacı Mahmud) adındaki haseki ile birlikte, şehzade Bayezid'i afyon, macun ve mükeyyefâta

alıştırdığı, hazînesine hıyanet, tezvîr ve şîrret ehlini müdâhale ettirerek, ziyama sebebiyet verdikleri iddia ve binâenaleyh ikisinin de katli emrohmmakta idi (Feridun Bey, *Münşeat*, I, 270; hükmün tarihi 12 muharrem 884=5 nisan 1479. *Amasya tarihi* [III, 231] müellifinin Müeyyed-zâde'nin rebi-ülevvel 882=hazîran 1477 'de, şehzade Baye-zid ile birlikte Ladik'te bulunduğunu orada satın aldığı bir kitabın başına kaydettiğim göz önüne alarak, bu hükmün 883=1478 tarihini taşıması lâzım geldiği hakkındaki mütâ-lesâ kat'î telâkkî olunamaz). Keyfiyetten fermanın Amasya'ya gelmesinden önce haberdar olan ve bu emrin infazından doğacak faciaya mahal vermek istemeyen şehzade, Müeyyed-zâde 'ye bir kaç at, bâzı mücevherat ve 10.000 akçe vererek, kaçmasını te'min etti; o da sakal ve bıyığını kestirip, ebdâl dervîş kıyafetinde bir gece Amasya 'dan ayrıldı (her hâlde 1479 senesi yaz ayları). Bayezid 'in babasına bu mesele münâsebeti ile itizar mektubu (Topkapı sarayındaki bir vesîkaya atfen. Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, II, 658) ile Fenârî-zâde Ahmed Bey 'in pâdişâhın bu husustaki fermanına „zikrolunan bedbahtların" şehz âde I ile ihtilâtlarının arzedildiği derecede olmadığı yolundaki cevabı (Feridun Bey, *Münşeat*, s. 271) tarihsiz bulunmakla beraber, *Şakâ'ik* müellifinin de bu tarihi 881 (1476) olarak göstermesi hâdiselerin cereyanına pek uymamakta ve onun Rûm diyarına avdetine kadar, tam 7 sene gurbette kaldığı hakkındaki ifâdesini şüpheli kılmaktadır.

Mamafih Müey- !
yed-zâde 'nin evvelâ o devirde Mısır memlûk-leri elinde bulunan Haleb 'e vardığı ve orada bir müddet kalarak, Zamahşari 'nin *al-Mufaş-şal* adlı kitabını o memleketin ulemâsından öğrendiği ve sonra da daha bâzı yüksek

ilimleri tahsil için hoca ararken, acem diyarından gelen tacirlerin telkini ile, Şîraz 'a Kınah-zâde 'nin bildirdiğine göre, Celâleddin Devvânî'nin yanına gittiği görülmektedir (krş. bir de *Şakâ'ik tercümesi*, I, 157). Müeyyed-zâde, Şîraz'da kaldığı müddet zarfında, Calâl al-Din Davva-ni 'den aklî ve naklî ilimleri, hadîs ve tefsir tahsili ile, ilmîni iyice arttırdı ve mütebah-hir bir âlim mevkiine yükseldi. Bu keyfiyeti hocasından alıp da, *Şakâ'ik* müellifinin bizzat gördüğünü beyân ettiği bir icâzet-nâme ve yine onun bu talebesi hakkında bir çok medih ve senalar ihtiva eden bir risale ile tevsik eyledi (krş. Kınah-zâde, *gSst. yer.* ; *Şakâ'ik tercümesi*, s. 309) ki, onun bu suretle Calâl al-Din Davvânî 'nin ilim ve mektebini iyice kavrayarak, bilâhare XV. asrın sonlarından itibaren, bunu Türkiye 'de te'sis ve neşretmeğe çalıştığı ve bunda epeyce muvaffak olduğu söylenebilir (krş. Uzunçarşılı, *ayn. esr.*, s. 585). Müeyyed-zâde Osmanlı saltanatındaki tebeddülü ve Bayezid II. 'in tahta çıktığını öğrenince, Davvânî 'ye veda ederek, memleketine hareket etti ve teşrin I. 1483 (ramazan 888) 'te Amasya'ya vâsıl oldu. Babası eAli' al-Din 'Ali Çelebî 3 ay evvel vefat etmiş bulunuyordu. Kendisi 40 gün sonra istanbul 'a giderek, buradaki âlimler ile temasa başladı ve ilmî meselelerdeki yüksek vukufu, fazîlet ve meziyetleri derhâl her keşçe kabul ve teslim edildi ki, Hatîb-zâde'nin onun ilmî kudreti hakkında pâdişâha vâkî arz ve şehâdeti üzerine, aynı sene zarfında, Müeyyed-zâde 'ye, 40 akçe ile Kalenderhâne medresesi tevcih olundu. 3 sene sonra, 17 rebiülevvel 891 (21 mart 1486) 'de âlim kazasker Muşlih al-Din Kastalân: (Mevlâna Kestelli) 'nin kızı ile evlendi ve aynı günde İstanbul kadılığına tâyin edilen Mav-lânâ Afzaizada 'nin yerine, 50 akçe ile sahn-i semân medresesi

müderrişliğine yükseltildi. Müeyyed-zâde bu vazifesinde 8 sene kalarak, bir çok talebe yetiştirdi. 899 (1494) 'da îsâ Fakîh'in vefatı ile boşalan Edirne kadılığına tâyin edildi. Rebiülevvel 907 (eylül 1501) 'de Anadolu kazaskeri ve 911 (1505)'de. Hacı Hasan-zâde'nin vefatı üzerine, Rumeli kazaskeri oldu. 6 sene kadar kaldığı bu vazifeyi de büyük bir liyâkat ile îfâ etti. Aynı zamanda selefının vefatından sonra, *şayh al-'ulama* addolunuyor, ilmî, hukukî ve idâri meselelerde en salâhiyetli bir mercî sayılıyordu. 917 i (1511)'de, şehzade Selim'e taraftar olan *yenim*

MUEYYED-ZÂDE.

çerilerin çıkardıkları ve Sultan Ahmed taraf-darı tanınan devlet ricali aleyhine giriştikleri ihtilâl hareketinde Müeyyed-zâde 'nin de konağı yağma edildi. Yeniçerilerin baskısı altında hareket mecburiyetinde kalan pâdişâh tarafından Rumeli kazaskerliğinden azledildi ve tevcih olunan günde 150 akçe tekaüt tahsisatını kabul etmeyerek, meccânen tekaüdü ihtiyar eyledi. Ancak Yavuz Sultan Selim tahta geçince, onun vaziyetini tahkik ettikten ve bü. yük değerini anladıktan sonra, günde 150 akçe tahsisatına Karaferiye kadılığı tahsisatını da ilâve ve ikisini birden ona tevcih ile Müeyyed-zâde 'yi mağdur ve muhtaç bir hâlde bırakmak istemedi. Bir müddet sonra ise. (receb 919= eylül 1513), onu tekrar Rumeli kazaskerliğine getirdi. Hattâ onun tekrar ikbâl bulması bâzı ulemânın hasede düşerek: — „Müeyyed-zâde Sultan Ahmed 'lidir" — diye pâdişâha gizlice bir mektup göndermeleri karşısında bile, Yavuz Sultan Selim bu ihbara ehemmiyet vermedi ve onun ferasetini imtihan etmek isteyerek, muhbirleri bulmayı kendisine havale eyledi ki, o da, bu fesadı çevirenlerin ulemâdan Sarı Kürz

mülâzimlerinden iki kişinin olabileceğini bir beyit ile hükümdara bildirdi (tafsilât için bk. Aşık Çelebî, *Tezkire, göst. yer.*). Pâdişâh Müeyyed-zâde'yi ertesi sene Çaldıran seferinde de beraberinde bulundurdu. Mamafih o bu son me'mûriyetinde fazla kalamadı: ordu Tebriz 'den dönerken ve Pasin ovasında Kasım köyü yakınındaki bir konakta bulunduğu sırada (23 şâbân 920=13 teşrin 1. 1514), devlet erkânı arasında yapılan geniş miyastaki değişiklikler cümlesinden olarak, Müeyyed-zâde de mâzûl oldu ve yerini Anadolu kazaskeri Zeyrek-zâde Mevlânâ Rükned-din 'e terketmek zorunda kaldı (krş. Feridun Bey, *Münşeat, Çaldıran seferi rûznâmesi*, 1, 407). Yavuz Sultan Selim'i böyle bir değişikliğe sevkeden hakikî sebebi anlamak müşkül ise de, hemen bütün kaynaklar pâdişâhın Müeyyed-zâde 'yi „kuvâsma zaaf, aklına ihtilâl, mizacına fütur ve dimağına kelâl" gelmesi sebebi ile azlettiğini bildirmekte müttefiktirler (krş. Kmalı-zâde Hasan Çelebî, *ayn. esr.*; *Şakâ'ik tercümesi, göst. yer.*; Beyânî, *ayn. esr.*; Aşık Çelebî, *göst. yer.*) ki, onun başka bir münâsebet ile söylediği „Rûm'da iki kişi var imiş; biri Müeyyed-zâde, biri Tâci-zâde Cafer Çelebî ; hayfâki birinin pîrliği zamanına erdik ve birinin kadrin bilmeyüp . . . vücûdun yele verdik" sözü (Aşık Çelebî, *ayn. esr.*, *göst. yer.*) bunu te'yit etmektedir. Bununla beraber, Müeyyed-zâde'nin öteden beri şehzade Ahmed'e tarafdarlık yaptığı düşünülür ve Çaldıran seferi esnasında da pâdişâhın icrââtını tamamen tasvip etmediği nazar-ı itibâra alınır, fikir ve kanaatlerinden şüpheyeye düşülmesinin vazifesinden ayrılmasında âmil olduğunu kabul etmek de mümkündür. Ancak ona bu son mâzûliyetinde günde 200 akçe tekâüdiye verildi ve bu suretle diğer ulemâdan

daha imtiyazlı bir vaziyette tutulmuş oldu (ÂSÎ, *göst. yer.*). Müeyyed-zâde bundan sonra çok yaşamadı ve 922 senesi berât kandili* olan cuma gecesi { 15 şâbâns?i3 eylû! 1516) İstanbul'da vefat etti ve:Eyyûb türbesinin baş tarafı civarına defnolundu.

Müeyyed-zâde 'nin, her hâlde uzun senelerini kadılık ve kazaskerlik gibi, kaza ve idare işlerinde geçirmesi ve bütün zamanını bu işlerin îfâsma hasretmesi sebebi ile, eserlerinin nisbeten mahdut olduğu anlaşılmakta ve bir çok mesele ve mevzular üzerindeki çalışmalarının müsvedde hâlinde kalarak eser veya risale hâline gelemediği söylenmektedir {*Şakâ'ik tercümesi*, s. 310). Bununla beraber muhtelif mevzularda büyük, küçük 12 kadar eser ve risale yazdığı görülmektedir. Bunların başında *Müeyyed-zâde cöngü* adı ile de tanınan (Bâdî Ahmed Efendi, *Riyâz-ı belde-i Edirne*, II, 127, Bayezid umûmî kütüp., nr. 10393) bir fetva mecmuası gelir. Kâtib Çelebî (*Kaşfal-zunnn*, II, 1606 v.d.) 'nin hem *Macmu a İbn al-Muayyad*, hem de *Macmu a al-fatâvi* olarak mükerrer gösterdiği bu eser 100 kadar fetva kitabından alman bir taraftan amel kısmına, diğer taraftan icârât, rehin, ariyet, vedia, havale, şehâdet, ikrar, cinâyât, sirkat v. b. gibi, muamelât ve münâsebât meselelerine müteallik bahisleri ihtiva eden ve amelî bir gaye ile kaleme alındığı belirtilen bir toplamadır. Muhtelif nüshaları arasında hayli tertip farkları bulunan bu fetva mecmuasının tam gibi görünen başlıca yazmaları şunlardır : Şehid Ali Paşa kütüp., nr. 1050 (istinsahı : muharrem 967 =^ teşrin 1, 1559); Dâmad İbrahim Paşa kütüp., nr. 718/1 (XVI. asrın sonları) — Yeni cami kütüphanesindeki yazma hem diğerlerinden farklı bulunması bakımından, hem de istinsahının muahhar oluşu itibârı ile, ikinci derecede kalır. Diğer taraftan

1072 (1662) ' de Mehmed b. Abdüvehhâb tarafından istinsah edilen ve *Macmd al-fiktiya* adını taşıyan Lâleli kütüphanesindeki yazma (nr. 1151) ile, *MacmS'a fihâ masa il al-Juru li 'l-mavlâ al-şahir li Ibn al-Muayyad* unvanı ile tanınan Dâmad İbrahim paşa kütüphanesindeki diğer yazma (nr. 653) ve *Risâla fi masa'.l. ahkâm al-fikhîya li-mavlânâ Mu'ayyad-zâda* adlı Bag-dadlı Vehbî Efendi kütüp. nüshası (nr. 2052/9) bu fetva mecmuasının eksik veya şekil ve tertip itibârı ile farklı diğer nüshalarından baş**MÜEYYED-ZÂDE. 789**

ka bir şey değildir. Ancak *Tarğib al-labib* ismini taşıyan ve Müeyyed-zâde 'ye izafe edilen üçüncü bir Dâmâd İbrahim Paşa kütüp. nüshasının (nr. 624) ona aidiyeti şüpheli görünmektedir (bu mecmuanın diğer bir kısım nüshaları için bk. Köprülü kütüp., nr. 691; Veliyüddin Efendi kütüp., nr. 1521; Nûruos-mâniye kütüp., nr. 2038; Es'ad Efendi kütüp., nr. 947 •, Bayezid umûmî kütüp., nr. 2736). Müeyyed-zâde, „şüphe-i âmmeyi" halletmek hususunda *Risâla fi hail al-şubhat al-'nmma* adlı küçük bir risalede yazmıştır (*Kaşfal-iu-nân*. I, 861 ; nüshaları için bk. Çorlulu Ali Paşa kütüp., nr. 304, var. 153—157 ; Köprülü kütüp., nr. 1596. Onun diğer bir eseri Peygamberi eşref-i mahlûkat olarak ve mucizeleri ile tarif ve tavsif ve onun hakkında *Sahih Buhâri*'den bâzı hadîsler nakleden *Risâla fi tazim al-nabi* adlı risaledir ki, bu sonradan çok takdir görmüş ve altın kalem ile yazdırılması icâp edecek derecede kıymetli tutulmuştur (bir nüshası Şehid Ali Paşa kütüp., nr. 1713/2, var. 51—55). Diğer bir esefi felsefe ile mantığa âit bahisler gibi telâkki olunabilecek bulunan ve mâhiyeti ile vücûd-i hâriciyeden bahseden, Aristo ve Eflâtun 'a atıflar yapılarak, Emîr Çe'ebî diye zikrettiği Hoca-zâde 'den de

nakiller yapan *Ri. sala fi'l-mavciüdât al-hâriciya ma'a 'lmâhiya*

risâfesidir ki, bunun sonunda *Tacrid* haşiyesi üzerine Müeyyed-zâde 'nin tâlikatı olduğu da kaydolunmuştur (tafsilât için bk. Es'ad Efendi kütüp., nr. 1161/5). Yine bu sahada cüz'ü îâyetecezzâ meselesine âit bir risalesi de vardır (*Kaşfal-zunün*, 1, 857 'de *Risâla fi 'l-cuz allazi la yatacazzâ* unvanını taşımaktadır ; bk. bir de *Şakaik tercümesi*, 1, 311). Bâzı güç ke- j lâm meselelerini tahkik ve tetkik ederek, te'lif eylediği bir risaleyi de, baş tarafına arapça bir kasîde ilâvesi ile, şehzade Korkut 'a gönderdiği ve bu kasidede şehzadenin bir çok ilimlerde âlim ve fâzıl olmasını medheylediği bilinmektedir (*Şakaik tercümesi*, göst. yer. ; *Kaşfal-zunün*, I, 886'da: *Risâla fi 'l-kalâm*). Müeyyed -zade 'nin diğer bir risalesi de „küre-i müdah-recenin" tahkikma tahsis eylediği içerisinde o devirde hiç kimsenin bilmediği kitaplardan edindiği bilgileri topladığı ve *Risâla fi tahkik al-kurat al-mudahraca* (*Kaşfal-zunün*, I, 886) 'dir (bir nüshası: Köprülü kütüp., nr. 1596). Onun diğer küçük eserleri: *Risâla fi nakz al-vuzu hurûc al-dam va saylânuhu* (nüshası için bk. Bagdadlı Vehbi Efendi kütüp., nr. 2029/1), *Risâla fi'l-hacc aşhur ma'lûmât* { *Kaşfal-zunün*, I, 860), *Risâla fi işbâi 'il-mihita'âlâ*, *Risâla fi muşkilât masâ'il ilm al-faraiz* (Köprülü kütüp., nr. 1596), *Hö-şiya Şarh Miftâh*, *Hâşiya Şarh Mavâkif*

'tir (tafsilât için bk. *Şaka'ik tercümesi*, göst. ger.).

Müeyyed-zâde 'nin inşâdaki yüksek kudretini Aşık Çe'ebî, üstadı Saçlı Emîr 'den naklen, şu hâdise ile belirtmektedir: Müeyyed-zâde, bir gün Galata'daki bahçesinde Idris Bitlisi, Kadı-zâde ve diğer bâzı âlim ve münşilere verdiği ziyafet esnasında, yazılması lâzım

gelen bir mektubu derhâl kaleme almış ve eifâzının belâgati, ibarelerinin selâseti ve mânadaki insicam bakımından, davetlilerin pek takdir ettikleri bu 16 satırlık mektubun her satırının başındaki harfî *sin* ve sonun-dakini de *nün* olarak düşürmüş idi. Müeyyedzâde üç dilde şiire muktedir, iyi bir şâir idi. Mahlası Hâtemî 'dir. Devrin ulemâsından birinin yazdığı bir risaleye, Anadolu kazaskeri iken, vâkî rica üzerine, arapça bir rübâî ile yazdığı bir takriz Rumeli kazaskeri ve devrin reis-ül-üdebâsı bulunan Hacı Hasan-zâ-de tarafından pek beğenilmiş ve onun tarafından Müeyyedzâde'yi medheden arapça bir beyit ile diğer bir takriz ilâve olunmuş idi (*Şakaik, göst. yer.*). Keza Yavuz Sultan Selim 'in medhi için yazdığı arapça kasîde de pek takdir görmüş, bunun için pâdişâh „Müeyyed-zâde bu şiire kerâmetimdir dese, şâir mevâlî ne derlerdi ola" diyerek, memnunluğunu izhâr etmiş idi. Kendisinin farsça şiirleri arasında bilhassa Bayezid II. 'e takdim ettiği *hançer* redifli kasideyi de Âşık Çelebî medhetmektedir. Müeyyed-zade'nin türkçe şiirlerini de bütün tezkireciier beğenmektedirler; Sultan Ahmed 'in kendisine gönderdiği mektuba yazdığı cevaptaki gazeli ile bâzı beyit ve mısraları çok sevilir ve her yerde zikredilir (krş. Latifi, *Tezkire, s. 238*; Sehî, *Tezkire, s. 27*). Onun tâmiye usûlü ile bâzı ileri gelenlerin vefatına söylediği güzei tarihler de var idi (Kmah-zâde, *göst. yer.*). Diğer taraftan güzel yazı da yazardı. Hüsn-i hatta Şeyh Hamd Allah 'm tilmizi idi ve' her türlü hatta müstesna bir kudret sahibi idi ki, Taki Tamimi'nin de tarihinde Müeyyed-zâde'nin güze) yazısını medheylediğini Müstakîm-zâde kaydetmektedir (*Tuhfa-i hattâtin, Istanbul', 1928, s. 247*). Ancak Müeyyed-zâde türle ilim ve edebiyatında, bizzat yazdığı

eserler kadar ve belki de onlardan daha ziyâde ilim ve edebiyat mensuplarını himaye, genç istidatlara geniş mikyasta maddî ve manevî yardım ve onları bu hususta teşvik etmesi ile. takdir ve şöhret kazanmıştır. Kemâl Paşa-zâde ile Ebus-suûd Efendi ondan feyî alan ve büyük inkişâflar kaydeden talebeleri idi. Ibn Kemâl 'i türkçe bir Osmanlı tarihi yazmağa o teşvik ettiği gibi (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *ayn. esi.*, s*

79° MÜEYYED-ZÂDE - MÜFÂHARE.

659), şehzade Mahmud 'un vefatından sonra hâmîsiz kalan şâir Necâtî 'yi de himayesine almış idi ki, bu şâir *Dîvân* 'inin başında medih-kâr kelimeler ile Müeyyedzâde'ye şükranını anlatmış ve divânını ona ithaf etmiş idi (Necâtî, *Dîvân*, Üniversite kütüp., T 1327, var. 5).

O zamana kadar divanların pâdişâh ve vezirlere ithaf edilmesi âdet iken, Müeyyed-zâde 'nin tercih edilmesi vezirleri kızdırmış ve gücendirmiş idi (Latifî, *gösti ger.*). Müeyyed-zâde aynı zamanda büyük bir kitap dostu ve husûsî kütüphane sahibi idi. Vefatında, mükerrerlerden başka, 7.000 cüdlük bir kütüphane bıraktığı asırlar boyunca dillere destan olmuş ve o asırlara göre bu rakam, husûsî kütüphaneler için, adetâ istisna gibi sayılmış idi (bu kütüphanedeki eserler için bk. Topkapı sarayı arşivi, D. 9291).

Müeyyed-zâde vazifesinin ciddiyet ve ve-karını çok üstün tutar, salâhiyet ve mes'ûli-yetlerinin hududunu iyi bilirdi; Aşık Çelebî, buna misâl olarak, Müeyyed-zâde 'nin kazasker bulunduğu sırada, ulemâdan, fakat ışık taifesinden Kasım adında birinin mahlûl bir medreseye tâyinini istemesi üzerine, ona „ışık taifesine medrese verilmez" dediğini ve bu türlü kimseler keramet iddia ettikleri hâlde kendisinin ilim ve fazîlet iddia eylediğini, hâlbuki bir medrese müderrisliğine lâayık kimsenin

mütâîea, müzâkere, takrir ve tahririnin muayyen ve mazbut usûllerde bulunması lâzım geldiğini bildirdiğim, ancak Mevlânâ Kasım 'm : „Dede sultanîm, siz buyurduğunuza kim ka. dir olur, meğer kişi Sultanım gibi, Müeyyed min indiliâh ola" diye cevap verdikten sonra istediği medreseye tâyin eylediğini nakleder. Keza zarif bir zâtın Müeyyed-zâde hakkında bir münâsebetle : — „Göge bakmaktan eli değmez, süpürgeyi kanda görsün" — dediği meşhurdur.

Müeyyed-zâde 'nin 5 oğlu ve 1 kızı olduğu bilinmektedir. Kızının, daha kendisi Anadolu kazaskeri iken, 1503 'ta vefat ve bu sebeple pâdişâhın onu taziye ettiği görülmektedir (krş. Tayyib Gökbilgin, *Edirne ve Paşa livası*, İstanbul, 1952, s. 476). Büyük oğlu Abdülfettâh Çelebî, babasından bir sene sonra, 25 yaşında ve 35 akçe „çeîbî vazifesi" alarak, Zeyrekzâde dânişmendi iken, vefat etti. İkinci oğlu Mahmud Çelebî, sahn müderrisi Muhyeddin Çelebî 'nin hizmetinde ve 30 akçe çeîbî vazifesi ile, talebe iken, ağabeyisinden 40 gün sonra öldü. Üçüncüsü Abdürrezak Çelebî, Hoca Hayreddin Efendi 'den mülâzım olduktan sonra, 6 sene müddetle hiç bir medreseye tâyin edilmeyerek, mağdûren ve müteessiren 936 (1530) 'da, 28 yaşında vefat etti. En küçük oğlu Addüsselâm Çelebî, yine talebe iken, 941 (1534) senesinde,

1 27 yaşında olduğu hâlde öldü. Sâdece dördüncü oğlu Abdülvehhâb Çelebî, Ebussuûd Efendi 'den tahsil ettikten sonra, Kemâl Paşa-zâde delâleti ve onun sadrâzam İbrahim Paşa nez-dindeki teşebbüsü ile, müderrisliğe getirildi ve sonradan sahn-ı semân medresesi müderrisliğine kadar yükselerek, 970 (1562) ' t e vefat etti (krş. *Şakaik zeyli*,

II, 3t v.d.). Müeyyed-zâde 'nin üç kardeşinden biri olan Hacı Çelebî veya Hacı Halife adları ile tanınan Abdürrahim Efendi ise, meşâyih'ten idi (tafsilât için bk. *Şakâ'ik tercümesi*, I, 490 ; Osman Fevzi Olcay, *Amasya meşâhiri*, Üniversite kütüp., nr. T. 9382, s. 118).

Edirne'de kazasker Abdürrahman nâmına mevcut cami, mahalle ve vakıflardan belki bir kısmının Müeyyedzâde 'ye âit olması muhtemeldir (tafsilât için bk. Rifat Osman, *Edirne rehnü-mâsı*, s. 25; Tayyib Gökbilgin, *ayn, etr., bk. fihrist*).

B i b l i y o g r a f y a : Makalede zikredilenlerden başka bk. *Macallat al-nisâb fi 'l-asâmi va 'l-kanâ va 'l-alkâb* (Râgıb Paşa kütüp., nr. 403, var. 193); Sa'd al-Din, *Tâc al-tavârih*, II, 554; Riyâzî, *Tezkire* (Üniversite kütüp., nr. T 4098, var. 138); Kaf-zâde Fâizî, *Tazkirat al-su'arâ*(Üniversite kütüp., nr. T 2472, var. 38 ; *Osmanlı müellifleri*, I, 355; J. v. Hammer (trc. M. Atâ), IV, 288; *Sicill-i osmâni*, III, 310; Üniversite kütüp., divân katalogları, bk. mad. HÂTEMÎ.

(M. TAYYİB GÖKBİLGİN.)